

PROVET I HISTORIA 26.9.2019 BESKRIVNING AV GODA SVAR

Tabellen i denna fil (på sidan 3) är inte nödvändigtvis fullkomligt tillgänglig för till exempel användare av skärmläsningsprogram.

Grunderna enligt vilka bedömningen gjorts framkommer i de slutgiltiga beskrivningarna av goda svar. Uppgiften om hur bedömningsgrunderna tillämpats på examinandens provprestation utgörs av de poäng som examinanden fått för sin provprestation, de slutgiltiga beskrivningarna av goda svar och de föreskrifter gällande bedömningen som nämnden gett i sina föreskrifter och anvisningar. De slutgiltiga beskrivningarna av goda svar innehåller och beskriver inte nödvändigtvis alla godkända svarsalternativ eller alla godkända detaljer i ett godkänt svar. Eventuella bedömningsmarkeringar i provprestationerna anses vara jämfällbara med anteckningar och sålunda ger de, eller avsaknaden av markeringar, inte direkta uppgifter om hur bedömningsgrunderna tillämpats på provprestationen.

De viktigaste grunderna för bedömningen av provet i historia är kunskaper och tänkesätt typiska för ämnet och den ämneskunskap som läroplanen förutsätter, samt ett korrekt och exakt bruk av centrala historiska begrepp. Bedömningen beaktar även examinandens förmåga att tolka och bedöma historiska källor kritiskt, dra självständiga slutsatser och jämföra tolkningar av historiska frågor samt kunna göra ett motiverat ställningstagande till dem.

Av svaren ska det framgå att examinanden förstår vad som utmärker olika tidsperioder och kan ställa problem och förändringsprocesser i hens egen tid i relation till ett historiskt sammanhang. Examinanden behärskar de centrala historiska begreppen som exempelvis tid, förändring och kontinuitet. Examinanden kan också gestalta orsakssamband. I materialuppgifterna visar examinanden att hen kan bedöma och utnyttja texterna och det visuella materialet på ett kritiskt sätt. I diskussionsuppgifterna och de uppgifter som innehåller motstridig kunskap visar examinanden att hen förstår tolkningens betydelse för historisk

kunskapsbildning samt orsakssambandens mångbottnade och komplexa karaktär. Examinanden kan analysera fenomen och mänsklig verksamhet i det förflutna utifrån varje tidsperiods egna utgångspunkter och skilja den tidens perspektiv från nutidens. Vid bedömningen fästs uppmärksamhet vid examinandens förmåga att skapa strukturerade helheter av sina kunskaper och hens förmåga att skilja mellan väsentlig och oväsentlig information.

Tabellen nedan är avsedd som stöd för bedömningen och den lyfter särskilt fram också de dimensioner av svaret som är kopplade till målen för examinandens färdigheter. Beskrivningarna i tabellen ska ses som exempel.

I de uppgiftsspecifika beskrivningarna av goda svar ges bedömningskriterierna indelade i två nivåer, för goda och berömliga svar. **För uppgifter värda 20 poäng ger goda svar 7–13 poäng och berömliga svar 14–20 poäng. För uppgifter värda 30 poäng är motsvarande gränser 11–20 och 21–30 poäng.**

	0	Nöjaktig	God	Berömlig
<i>Riktig och relevant kunskap; exakt begrepps-användning</i>	Svaret innehåller ingen kunskap som förutsätts i uppgiften. Uppgiften har förståtts fel.	Svaret har knapphändigt innehåll eller innehåller mycket irrelevant. Svarar endast delvis på uppgiften. Hanteringen av begrepp är bristfällig.	Svaret innehåller förhållandevis exakt kunskap som motsvarar uppgiften väl. God hantering av begrepp.	Svaret innehåller väsentligt och med tanke på uppgiften meningsfullt avgränsat kunskapsinnehåll. Hanteringen av kunskap och begrepp är exakt.
<i>Analytiskt, logiskt, välunderbyggt</i>	Svaret är ostrukturerat och oredigt. Påståenden motiveras inte.	Svarets struktur är katalogmässig eller oklar. Granskningen av ämnet är svagt analyserande. Påståenden motiveras knapphändigt.	Svaret är till vissa delar analytiskt. Granskningen av ämnet är följdriktig, även om brister förekommer ställvis. Påståenden motiveras förhållandevis väl.	Svarets generella grepp är analytiskt. Granskningen av ämnet är följdriktig och argumenterande, och påståendens goda motiveringar.
<i>Kritiskt, flera perspektiv, förmåga att utvärdera och tillämpa kunskap</i>	Svaret innehåller inga (käll)kritiska observationer och ingen förnuftsbasead utvärdering eller tillämpning av kunskaperna. Svaret visar inga tecken på förmåga att diskutera olika tolkningar eller alternativ.	Svaret visar svaga tecken på källkritik samt några sporadiska och svaga tecken på diskussion kring olika perspektiv och tolkningsmässighet. Svaret uppvisar endast ringa tillämpning av kunskap.	Svaret visar ställvis god (käll)kritisk diskussion och goda tolkningar, samt några goda exempel på tänkande som representerar ett grepp med flera perspektiv. Svaret visar några tecken på förmåga att utvärdera och tillämpa kunskap.	Svaret har ett skarpt och insiktsfullt (käll)kritiskt grepp. Svaret innehåller välövärdig diskussion ur flera perspektiv. Svaret innehåller flera exempel på utvärdering och tillämpning av kunskap.

Del I

1. De första högkulturerna (20 p.)

I ett gott svar nämns att fast bosättning och jordbrukets utveckling var faktorer som inverdade på uppkomsten av högkulturer. Överskottet från jordbruket möjliggjorde arbetsfördelning och uppkomsten av yrken. Floddalarna hade stor betydelse för utvecklingen av stadskulturer. I svaret finns exempel på områden där det uppstod högkulturer, såsom Mesopotamien och Nildalen.

I ett berömligt svar diskuteras samhällena i de tidiga högkulturerna mer mångsidigt och till exempel betydelsen av arbetsfördelning och handel samt stadskulturen diskuteras mer detaljerat. Examinanden ger exempel på betydelsen av att skrivkonsten, vetenskapen och tekniken utvecklades, såsom bevattningsystemen och pyramiderna.

2. Första världskrigets utbrott (20 p.)

I ett gott svar framgår det att examinanden förstår Clarks centrala påstående: de europeiska staterna försökte inte aktivt starta ett krig som slukade hela världsdelen, utan de drev obemärkt in i kriget. I svaret framförs synpunkter för och emot påståendet. För påståendet talar exempelvis att allianserna mellan staterna var en viktig orsak till krigsutbrottet. Som en följd av dessa eskalerade krisen som hade uppstått på Balkan till ett storkrig. Mot påståendet talar exempelvis att den nationalistiska och imperialistiska konkurrensen hade lett till att relationerna mellan Europas stater från och med 1870-talet hade blivit allt mer ansträngda och upprustningen hade accelererat. Allianserna som ingåtts kan även ses som ett tecken på att länderna hade förberett sig för krig.

I ett berömligt svar analyseras förklaringar till krigsutbrottet och krigets spridning mer noggrant. I sitt svar kan examinanden till exempel lyfta fram att det länge rått fred i Europa, och att möjligheten för krig därför kändes avlägsen och föreställningarna om krig var orealistiska. Svaret kan innehålla källkritiska överväganden: också historieforskarna är oense om huruvida

de europeiska staterna medvetet eftersträvade att starta ett krig eller om krigsutbrottet snarare var ett misstag.

3. Förändringar i näringsstrukturen (20 p.)

I ett gott svar presenteras de centrala utvecklingsriktningarna inom näringsstrukturen. Under 1860-talet arbetade de flesta finländare inom primärproduktionen. I början av 1900-talet ökade emellertid antalet sysselsatta inom andra branscher. Finland har alltsedan 1980-talet varit ett land med många arbetsplatser inom servicebranschen. Bakom förändringarna står mekaniseringen, effektiviseringen av jordbruket och urbaniseringen, vilka har lett till att arbetsplatser försvunnit ur primärproduktionen och i stället uppstått inom industrin, byggnadsverksamheten och servicebranschen. Figuren ska kunna utläsas som en beskrivning av den absoluta, inte den relativa, förändringen.

I ett berömligt svar presenteras ytterligare centrala förändringar som kan observeras i figuren. Examinanden kan till exempel nämna att antalet sysselsatta inom primärproduktionen ökade fram till början av självständigheten; inom industrin ökade antalet i synnerhet på 1970-talet, och i början av 1990-talet sjönk antalet sysselsatta inom de flesta branscher märkbart. Orsakerna till strukturförändringarna kan belysas djupare, exempelvis genom att redogöra för utvecklingen inom primärproduktionen, där småbruken har försvunnit och skogsbruket mekaniserats. Inom industrin uppstod det på 1970–1980-talen arbetstillfällen i produktionen av konsumtions- och investeringsnyttigheter. Under de senaste årtiondena har de finländska industriföretagen flyttat produktion, och därmed även arbetstillfällen, utomlands. Levnadsstandarden höjdes som en följd av industrialiseringen, vilket möjliggjorde välfärdssamhällets framväxt. Bakom förändringarna i näringsstrukturen låg mekaniseringen av jordbruket, den relativt senkomna industrialiseringen och utbredningen av både den privata och offentliga tjänstesektorn från 1950-talet framåt. Då de stora årskullarna på 1960-talet nådde arbetsför ålder fanns det inte tillräckligt arbete på landsbygden, vilket ledde till ökade flyttrörelser från landsbygd till städerna.

4. En förändrad europeisk världsbild (20 p.)

I ett gott svar framgår det att de efterfrågade förändringarna avser händelseutvecklingen under den ungefärliga tidsperioden 1400–1600. Förändringarna bestod särskilt av nya uppfattningar om jordens och solens rotationer (en heliocentrisk världsbild) och om världsdelarna, en humanistisk människoupfattning, en skönhetsuppfattning som tog avstamp i den antika konsten samt reformationen. Orsakerna till förändringarna var upptäcktsresorna, en mer övertygande teori om himlakropparnas rörelser samt en bredare tillgång till och möjlighet att studera verk av antikens konstnärer och filosofer.

I ett berömligt svar behandlas ovan nämnda fenomen och orsaker mer uttömmande och detaljerat. I svaret kan examinanden granska de europeiska upptäcktsresandenas seglatser och motiven till dessa, analysera faktorer såsom den nya boktryckarkonsten, som inverkade på att de antika filosofernas verk har bevarats och fått spridning. Också framsteg inom astronomi kan behandlas mer detaljerat. Meriterande är om det av svaret framgår att den förändrade världsbilden inte fick fotfäste i hela Europa med en gång, utan att de nya tankarna togs emot i olika takt i olika samhällsklasser.

5. Alexander I och storfurstendömet Finlands ställning (20 p.)

5.1. (6 p.)

I ett gott svar fästs uppmärksamhet vid att Wacklin beskriver kejsaren i beundrande ordalag: hon berättar att Alexander var godhjärtad och förhöll sig välvillig till allmogen, vilket ledde till att han vann hela folkets hjärta. Beskrivningen kan inte anses vara en särdeles bra källa till forskning om kejsarbesöket, eftersom den publicerats långt efter besöket. Beskrivningen har ett högre källvärde om forskningsobjektet är att utröna hur Wacklin upplevde besöket eller hur hon ville beskriva det i sina memoarer.

5.2. (14 p.)

I ett gott svar beskrivs huvuddragen i uppkomsten av den autonoma ställningen. Sverige förlorade Finland till Ryssland i 1808–1809-års krig. Ännu medan kriget pågick sammankallade Rysslands kejsare Alexander I lantdagen i Borgå och utlovade självstyre åt området och att området skulle få behålla de svenska lagarna. Kejsarliga senaten för Finland grundades senare och manifesterade Finlands nya autonoma ställning i förhållande till det övriga kejsardömet. Automin utgjorde en gynnsam grogrund för den finländska nationalismen under början av 1800-talet.

I ett berömligt svar analyseras stegen mot autonomi ytterligare, exempelvis instiftandet av ministerstatssekreterartjänsten och tullgränsen mellan Finland och kejsardömet. Från början var autonomin inte tänkt att bli så omfattande som den sist och slutligen blev utan den utökades bit för bit (ex. censuren). Senare gjorde man i Finland ändå gärna den tolkningen att det redan i Borgå fattades beslut om en omfattande autonomi för Finland.

6. Kulturmöten (20 p.)

6.1. (6 p.)

Finländarna hade avnjutit presentationen av japansk kultur och började i sin tur förevisa europeisk danskultur för japanerna, som inte kände till den sedan tidigare. Japanerna tyckte det var en rolig nyhet och såg det också som en utmaning och ville gärna lära sig dansa, även om det krävde att de gav sig hän och det var svårt att dansa i den traditionella japanska dräkten. Pälsi förhåller sig roat men uppskattande till japanernas iver och hängivelse och han kopplar samman detta med de japanska beteendedrag som också tidigare har hjälpt japanerna att lyckas. Man kan tänka sig att japanerna ville lära sig europeiska seder av artighet mot sina gäster eller också för att europeiska fenomen ansågs moderna.

6.2. (14 p.)

I ett gott svar nämns några exempel på kulturlån som kommit till västvärlden och som syns i exempelvis mat-, kläd- eller musikkulturen. Bakgrunden till lånen kan hämtas ur till exempel 1700-talets hänförelse för Fjärran östern, 1800-talets orientalism eller den afrikanska rytm-musiken, vars influenser främst kan höras i rockmusiken. Kulturlånen kan ha främjats av faktorer som migration, handel och informationsförmedlingskanaler.

I ett berömligt svar beskrivs innehållet i de kulturlån som använts som exempel mer ingående. Som faktorer som främjat lånen kan man diskutera politiska och kulturella omständigheter, såsom kontakterna mellan kolonierna och moderländerna samt exotiska eller positiva föreställningar om andra kulturer. Examinanden kan också diskutera hur inlånade kulturyttringar har produktifierats för masskonsumtion i västländerna.

Del II

7. Hungersnöd i historien (30 p.)

7.1. (16 p.)

I ett gott svar sätts textutdragen i sin historiska kontext. Benediktinermunken Paris referat härstammar från en medeltida engelsk krönika, de andra två textutdragen är tidsbilder från 1800-talets hungersnöd på Irland. Samtliga textutdrag beskriver följderna av hungersnöden, särskilt den ökade dödligheten, och Paris berättar också om väderfenomenen som ledde till hungersnöden. I svaret presenteras några överlevnadsstrategier, till exempel spannmålsimport från utlandet, fattighusens mathjälp och att människor flyttade bort från områdena som drabbats av hungersnöd.

I ett berömligt svar görs en noggrannare analys av de likheter och skillnader mellan olika hungersnödsperioder som framkommer i textutdragen. Examinanden kan exempelvis föra fram att det särskilt är de fattiga som nämns som hungersnödsoffer i dessa textutdrag och

att kväkaren Tuke fäster uppmärksamhet vid faran för smittspridning under hungersnödsförhållanden. Paris nämner spannmålsimporten till England, vilken dock inte hjälpte de fattiga som saknade möjlighet att köpa spannmål. I de irländska fattighusen erbjöds hjälp till de i den svagaste ställningen, men utifrån Tukes beskrivning var hjälpen inte tillräcklig. I ett berömligt svar förutsätts ett källkritiskt grepp.

7.2. (14 p.)

I ett gott svar presenteras några orsaker till att det inte sedan slutet av 1800-talet har varit hungersnöd i Europa. Orsakerna till detta är särskilt effektiviseringen av jordbruksproduktionen, den offentliga maktens förändrade roll och den omfattande världshandeln med livsmedel. Det har inte förekommit missväxtår lika ofta eller på lika omfattande områden som tidigare. Det har också varit enklare än tidigare att transportera livsmedel från andra håll till missväxtområdena. Staterna har haft bättre metoder än förr att förhindra livsmedelsbrist till exempel genom spannmålsförråd och nödhjälpsleveranser. När det allmänna välståndet ökat har det blivit allt enklare också för de fattiga att köpa mat, även om priset på mat har stigit i kristid.

I ett berömligt svar granskas orsakerna till förändringen mer uttömmande och detaljerat. Som orsaker till förändringen kan examinanden också diskutera migrationens inverkan samt tankesättet att staten är skyldig att trygga livets grundförutsättningar för sina medborgare.

8. Bilden av Mannerheim under olika årtionden (30 p.)

8.1. (16 p.)

I ett gott svar analyseras textutdragens tolkningar av Mannerheims roll och betydelse. Efter inbördeskriget beskrev Uskela Mannerheim som den vite överbefälhavaren som inte brydde sig om arbetarbefolkningen. Statykommittén ser Mannerheim som frihetskrigets stora hjälte. Paasikivi diskuterar de negativa sidorna med Mannerheims karaktär, men medger att Mannerheim spelat en viktig roll för att trygga landets självständighet. *Kansan Uutiset* anser att det är Sovjetfientligt och militaristiskt att fira Mannerheim. Uosukainen betonar hur civiliserad och internationell Mannerheim var och kritiserar tidigare beskrivningar som gjorde narr av Mannerheim.

I ett berömligt svar förklaras innehållet i textutdragen utifrån deras uppkomsttid och upphovsman. Uskela representerar arbetarbefolkningens erfarenheter av år 1918 och han ifrågasätter Mannerheims finländskhet. Statykommittén ser den vite generalen som en äkta finländsk hjälte. Paasikivi ger inte någon smickrande karaktärsbild av sin före detta politiska motståndare, men ser denne som en viktig nationell ikon i en situation då landet behövde stabilitet. *Kansan Uutiset* representerar 1960-talets vänsterbild av Mannerheim som en reaktionär krigshetsare. Uosukainen försvarar Mannerheim mot kritiken och betonar de fosterländska värderingarna. I svaret kan examinanden också fästa uppmärksamhet vid Uosukainens partipolitiska ståndpunkt.

8.2. (14 p.)

I ett gott svar behandlas Mannerheims centrala roller i de olika skedena av Finlands 1900-talshistoria. Efter att Mannerheim hade lett den vita armén i inbördeskriget var han riksförståndare och förespråkare av monarki. Under vinter- och fortsättningskriget var Mannerheim arméns överbefälhavare. Genom undantagslag valdes han till landets president år 1944, men avgick redan 1946. I svaret presenteras ett sammanfattande omdöme av Mannerheims betydelse, men det är ytligt och ensidigt.

I ett berömligt svar behandlar examinanden Mannerheims betydelse på ett mångsidigare sätt, och för fram den historiskpolitiska dimensionen i bedömningen av Mannerheims betydelse. I svaret framkommer att Mannerheim är en omtvistad figur i inbördeskrigets historia: för en del är han "slaktaren", för andra befriaren och en garant för självständigheten. Mannerheim motsatte sig de tyska influenserna i Finland 1918 och agerade för att västorienteringen skulle dra det längsta strået. Han var emellertid besviken över utgången i statskickskampen och litade inte till 100 procent på demokratin. På 1930-talet pratade han om att ena folket och i förhandlingarna före kriget rekommenderade han att Finland skulle gå med på de gränsändringar som Sovjetunionen krävde, eftersom han ansåg att Finland inte skulle ha en tillräcklig försvarsförmåga vid ett eventuellt krig. Som överbefälhavare upplevdes Mannerheim som en karismatisk ledare. Denna auktoritet behövdes när han fick i uppgift att lösgöra Finland ur kriget och bygga upp relationerna till Sovjetunionen på en ny grund. I svaret kan examinanden diskutera Mannerheims betydelse också genom att jämföra honom med andra politiska frontfigurer från 1900-talets Finland.

9. Israel–Palestina-frågan (30 p.)

9.1. (10 p.)

I ett gott svar konstaterar examinanden att andelen muslimsk befolkning i Palestina har krympt och att den judiska befolkningens mängd i motsvarande grad ökat under åren 1922–1942 samt att förändringen accelererade under tidsperioden. Kartorna visar att det judiska bosättningsområdet har vuxit så det täcker nästan hela Palestina, medan palestiniernas (arabernas) område har krympt till en bråkdel. Som orsaker till förändringarna kan nämnas judarnas kris och deras flykt från Europa främst från och med 1930-talet samt judarnas och sedermera staten Israels ockupation av palestinska områden och utbredningen av judiska bosättningar till ockupationsområdena.

I ett berömligt svar belyses exempelvis den sionistiska rörelsens inverkan på den judiska flyttrörelsen, Storbritanniens roll i uppkomsten av frågan om en judisk stat (Balfourdeklarationen), FN:s uppdelningsplan och hur denna strandade, samt konflikterna men också

fredssträvandena mellan Israel och arabländerna. I ett berömligt svar ska det framgå hur komplicerad bakgrunden och utvecklingen i Israel–Palestinakonflikten är.

På kartan som gäller FN:s förslag finns inga städer utsatta, t.ex. inte Jerusalem, som FN i sitt förslag från 1947 kallade ett corpus separatum-område (CS). Uppgiften gäller ett omfattande område över ett långt tidsspänn, så detta bör inte ha någon avgörande betydelse för svaret. Svaret kan – som alltid – inkludera källkritiska kommentarer om materialen.

9.2. (12 p.)

I ett gott svar visar examinanden att hen har uppfattat utrikesminister Kerrys kärnbudskap rätt: det finns två alternativ för att arrangera förhållandena mellan Israel och Palestina, varav det hållbara alternativet är att en palestinsk stat uppstår vid sidan av Israel. I princip stöder majoriteten av områdets befolkning detta, även om många faktorer får det att kännas orealistiskt. I svaret presenteras en åsikt för eller emot Kerrys perspektiv.

I ett berömligt svar analyseras de olika synpunkterna i Kerrys tal mer uttömmande. Examinanden kan exempelvis diskutera sådana faktorer som storleken på den judiska och palestinska befolkningen på området, befolkningsutvecklingen, faktorer som stör fredssträvandena och frågan om hur ”judestatens” karaktär kan kopplas till demokrati. I ett berömligt svar övervägs motiveringar som stöder eller ifrågasätter Kerrys synsätt på ett mer djuplodande sätt.

9.3. (8 p.)

I svaret presenterar examinanden en motiverad syn på hur utvecklingen kan se ut under de närmaste åren. Försöken att nå fred har inte burit frukt under de gångna decennierna, så inom en nära framtid finns troligtvis samma problem fortfarande kvar. I svaret kan examinanden lyfta fram exempelvis de fortfarande olösta frågorna som inverkar på möjligheterna att nå en fredlig lösning också i den närmaste framtiden. Sådana är bl.a. de israeliska bosättningarna, terrorismen, statsterrorismen, Gaza-blockaden, den ekonomiska segregationen, USA:s stöd till den israeliska politiken och de komplicerade relationerna mellan staterna i Mellanöstern.